

STANOVISKO VLÁDY

k návrhu poslanců Tomia Okamury, Radima Fialy a dalších na vydání ústavního zákona o celostátním referendu a o změně Ústavy České republiky (sněmovní tisk č. 35)

Vláda na své schůzi dne 17. ledna 2018 projednala a posoudila návrh ústavního zákona o celostátním referendu a o změně Ústavy České republiky a uvádí k němu:

1. Vláda zakotvení úpravy všeobecného referenda do právního řádu České republiky a naplnění možnosti předpokládané čl. 2 odst. 2 Ústavy obecně podporuje, přičemž jde dokonce o jeden z cílů uvedených v jejím programovém prohlášení. Předložený návrh zákona by nicméně vláda mohla podpořit pouze v případě, pokud by byly změněny některá níže zmíněné parametry navrhované úpravy a návrh byl upraven podle dále uvedených připomínek.
2. Návrh ústavního zákona zavádí do ústavního systému nový nesystémový institut, jímž by měl být zákon přijatý v referendu, který má být nadřazen ostatním zákonům, zatímco Ústava České republiky rozlišuje z hlediska právní síly toliko zákony a ústavní zákony. Zakotvení aplikační přednosti zákona přijatého v referendu a jeho až extrémní rigidita zcela narušuje současný systém hierarchizace právních předpisů podle jejich právní síly a nelze je podle názoru vlády akceptovat. Rigidita zákona přijatého v referendu spočívající v nemožnosti jej změnit zákonem přijatým Parlamentem může vést k vysoké míře právní nejistoty a vyústit například až v porušení mezinárodněprávních závazků České republiky, včetně závazků vyplývajících z členství České republiky v Evropské unii.
3. Návrh ústavního zákona není dostatečně provázán s Ústavou České republiky. Zejména pak není navržena právní úprava schvalování návrhů zákonů v referendu promítnuta do ustanovení Ústavy České republiky upravujících proces projednávání a schvalování návrhů zákonů.
4. Návrh ústavního zákona nestanoví žádný zvláštní postup pro přijetí ústavního zákona v referendu, čímž popírá princip rigidity ústavy opírající se o kvalifikované většiny předepsané v čl. 39 odst. 4 Ústavy České republiky. Návrh neřeší např. ani rozpor s čl. 40 či 42 Ústavy České republiky, které upravují schvalování určitých zákonů jak Poslaneckou sněmovnou, tak i Senátem, nebo nutnost podání určitých návrhů výhradně vládou.

5. Mimo jiné i ze všech právě uvedených důvodů vláda zastává názor, že v referendu by neměly být schvalovány právní předpisy.
6. Návrh ústavního zákona stanoví předmět referenda značně široce, neboť referendum se podle něj může konat prakticky v jakékoli záležitosti, a to i k otázkám daňovým nebo rozpočtovým, tedy k otázkám, které mají bezprostřední souvislost s tvorbou a čerpáním státního rozpočtu. Otázky týkající se státního rozpočtu, daní a poplatků nemohou podle názoru vlády být předmětem referenda z povahy věci, neboť fiskální politika patří mezi základní kompetence státu.
7. Vláda se domnívá, že předmětem obecného referenda by neměly být nejen otázky, které by směřovaly porušeny závazky vyplývající pro Českou republiku z mezinárodního práva, ale ani otázky týkající se mezinárodních smluv, včetně jejich ratifikace a výpovědí. To by pochopitelně nebránilo přijetí speciálního ústavního zákona o otázce týkající se mezinárodní smlouvy v konkrétní věci, jak to ostatně předpokládá čl. 10a Ústavy České republiky.
8. Vláda nepovažuje za správné, že návrh ústavního zákona chrání před ingerencí referenda pouze moc soudní, neposkytuje však obdobnou ochranu před zásahy referendem do správního řízení, předsoudního stádia trestního řízení a do otázek obsazování veřejných funkcí. Rozhodování o individuálních právech a povinnostech musí být z režimu referenda vyloučeno bez ohledu na to, zda jde o řízení soudní nebo správní.
9. V návrhu ústavního zákona není stanoveno žádné minimální kvórum oprávněných hlasujících občanů nezbytné pro platnost výsledku referenda, což by v kombinaci s relativně nízkou hranicí minimálního počtu petentů nezbytných k podání návrhu na vyhlášení referenda vedlo k nežádoucí praxi, kdy by o zásadních věcech výkonu státní moci mohla rozhodnout výrazná menšina oprávněných osob. Vláda preferuje, aby k platnosti referenda byla vyžadována účast nadpoloviční většiny občanů oprávněných hlasovat. Současně je toho názoru, že počet podpisů pod peticí navrhuující konání referenda by měl být stanoven na 800.000 podpisů, což zhruba odpovídá téměř desetina všech osob oprávněných hlasovat.